

Asia: VN/8329/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumislain korvaukset (61-62 §)

Vuoden 2025 alussa voimaan astuva laki kotoutumisen edistämisestä lisää merkittävästi kuntien vastuuta kotoutumisen edistämisestä. Laskennalliset korvaukset ovat kunnille ja hyvinvointialueille ensisijaisia rahoituskanavia kotoutumisen palveluiden järjestämisessä. Kuntien talouksien ollessa jo muutenkin tiukoilla joutuvat kunnat miettimään, miten lakisääteiset palvelut saadaan järjestettyä. Esitys laskennallisten korvausten lyhentämisestä herättää huolen, miten kunnat saavat lakisääteiset palvelut tarjottua maahanmuuttaja asiakkaille. Kotoutumista edistävien palveluiden karsiminen, mihin laskennallisen korvauksen lyhentäminen voi todennäköisesti johtaa, tulee vaikuttamaan negatiivisesti maahanmuuttajien kotoutumiseen ja työllistymismahdollisuuksiin.

Vaikka laskennalliset korvaukset ovat vain pieni osa kuntien kokonaisrahoitusta, niin niiden myötä kunnat ovat myös kattaneet kotoutumisen edistämiseen kohdennettuja henkilöstökustannuksia. Kunnille on varsin haasteellista arvioida tässä vaiheessa vuoden 2025 voimaan astuvien velvoitteiden kokonaiskustannuksia (mm. kotoutumiskoulutus ja monikielinen yhteiskuntaorientaatio). Esitys laskennallisen korvauksen lyhenemisestä samaan aikaan uuden kotolain kanssa vaikeuttaa kuntien rahoituksen ennakoitua. Esitys laskennallisen korvauksen lyhentämisestä herättää myös huolen, miten halukkaasti kunnat jatkossa myöntävät kuntapaikkoja. On todellinen riski, että esim. kiintiöpakolaisille ei saada valtakunnallisesti pakolaiskiintiötä vastaavaa kuntapaikkamäärää. ELY-keskuksille asetettujen kuntapaikka tavoitteiden täyttäminen voi esityksen läpi mennessä olla mahdotonta.

Muiden kuin työnhakijoiden ja laskennallisen korvauksen piirissä olevien asiakkaiden alkukartoituksen sisällyttäminen osaksi valtiosuusia ei kannusta taloudellisesti kuntia tekemään alkukartoituksia. Nykyisellään mahdollisuus hakea korvausta jokaisesta tehdystä alkukartoituksesta on lisännyt esim. kansainvälisille opiskelijoille ja ikääntyneille tehtyjä alkukartoituksia.

Tulkkitsemisen sisältyminen osaksi laskennallista korvausta ja korvausajan samanaikainen lyheneminen aiheuttaa vakavan huolen siitä, miten kunnat ja hyvinvointialueet kattavat jatkossa tulkkitsemiskustannukset. Jo nykyisellään etätulkkitseminen on hyvin yleistä, joten sitä kautta säästöjä ei saada syntymään. Viranomaisasioinnissa tulkkia tarvitaan usein vielä kahden vuoden maassa asumisen jälkeen. Viranomaisen lakisääteinen velvoite on varmistaa, että asiakas on ymmärtänyt häntä koskevat asiat. Tulkkitsemisen korvausajan lyhentäminen heikentää sekä maahanmuuttaneen että viranomaisen oikeusturvaa.

Maksu käyttämättä jääneen tapaamisen tulkkaukustannuksesta (32 a §)

Mikäli esitys käyttämättä jääneiden tapaamisten tulkkitsemiskustannusten perimisestä asiakkaalta astuu voimaan, niin on ensiarvoisen tärkeää luoda valtakunnalliset ohjeet ja käytännöt asiakkaiden oikeusturvan takaamiseksi. Asiakkaalle pitäisi tehdä selväksi, miten hänen tulisi, jos on tarve peruuttaa varattu aika. Asiakkaalla tulee olla myös todellinen mahdollisuus antaa oma vastineensa takaisinperinnän yhteydessä. Omalla äidinkielellään luku- ja kirjoitustaidottoman asiakkaan vastineen antaminen tulee olla myös mahdollistettu. Uudistus lisäisi merkittävästi viranomaisen hallinnosta työtä. Tämä on syytä ottaa huomioon tavoitelluissa säästölaskelmissa. Esitys asettaa myös erikieliset maahanmuuttaja-asiakkaat eriarvoiseen asemaan. Englanninkielisille asiakkaille ei yleensä tilata tulkkia.

Alaikäisenä yksin tulleiden tuki (34, 69 §)

Lakiesityksessä on kirjattu kotoutuslain mukaisen aikuistumisen tuen ikärajan laskeminen 25 vuodesta 23 vuoteen. Alaikäisenä, ilman huoltajaa tulleiden asiakasryhmä on hyvin haavoittuvassa asemassa. Heillä ei ole uudessa kotimaassaan valmiita verkostoja, jotka voisivat tukea nuoren kasvua, etenemistä opinnoissa ja työelämään pääsyä. Heille jälkihuollon palvelu on kotoutumisen edistämisen ja nuoren itsenäisen toimijuuden vahvistamiseksi erittäin merkittävää.

On yhteiskunnallisesti huomattavasti kustannustehokkaampaa tukea nuoria jälkihuollon kautta, kuin joutua maksamaan mahdollisista yhteiskunnan ulkopuolelle joutumisesta aiheutuvia kustannuksia. Tavoitellut säästöt ikärajan laskemisessa jäävät myös toteutumatta, jos nuoret ikärajan ylitettyään tarvitsevat aikuissosiaalityön ja mielenterveyspuolen palveluita. Aikuistumisen tuen ikärajan nostoa (ikävuoteen 25 asti) vuonna 2021 perusteltiin nimenomaan sillä, että sillä ehkäistään nuorten syrjäytymistä. Tämä peruste tulisi huomioida edelleen.

Lakiesityksen kirjauksen läpimeneminen aiheuttaisi ELY-keskuksille erityiskorvauspäätösten läpikäymisen ja päivittämisen veloitteen. Voimassa olevien päätösten läpikäyminen tulisi viemään merkittävästi työpanosta. Lakiesityksen läpi mennessä esitämme, että ELY-keskuksille myönnetään määräaikaista henkilöstöresurssia erityiskustannuspäätösten päivittämistä varten.

Pakolaisten vastaanotto (44 §)

Ennen hyvinvointialueiden aloitusta 1.1.2023 kunnat olivat resursoineet henkilöstönsä vastaamaan pakolaisten vastaanoton tehtäviä. Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyö pakolaisten vastaanotossa on rakentunut vuoden 2023 aikana. Esityksen mukainen kirjaus kaupassakäynnin tehtävän siirtymisestä kunnan vastuulta hyvinvointialueelle aiheuttaa painetta hyvinvointialueella

henkilöstön uudelleen resursointiin. Esityksessä ei ole avattu miten hyvinvointialueen tulisi kattaa henkilöstön uudelleen resursoinnista aiheutuvat kustannukset. Esitetty muutos aiheuttaa toimintaansa rakentaneille hyvinvointialueille uusia vastuita, joiden hoitamiseen ei ole esitetty vastaavaa rahoitusta. Keski-Suomen ELY-keskus ei kannata esitettyä muutosta.

Muut huomiot

Pykälässä 68 § on esitetty, että luovuttaisiin Joutsenon vastaanottokeskukselta pyydettävästä lausunnosta liittyen ihmiskaupan uhrille annettaviin palveluihin ja tukitoimiin. Lausuntoprosessi on koettu hallinnollisesti työlääksi. Esitys siitä, että jatkossa ELY-keskuksen taholta ihmiskaupan uhrin asema voitaisiin tarkistaa UMA-järjestelmästä on erinomainen ratkaisu.

Riikonen Marja
Keski-Suomen ELY